

Van kind tot burger: Volksoopvoeding via het onderwijs in Nederland (1780-1920)

Gebruik bron 1.

Op grond van deze bron kan Hermanus Johannes Krom gezien worden als een voorbeeld van een Nederlandse patriot.

- 2p **1** Leg dit uit door aan te geven dat zijn ideeën kenmerkend zijn voor:
- de patriotten en
 - de Nederlandse Verlichting.

De Schoolwet van 1806 brengt, vergeleken met de situatie in de Republiek, zowel verandering als continuïteit.

- 4p **2** Geef van beide twee voorbeelden.

Met de Schoolwet van 1806 wilde de overheid het onderwijs democratiseren.

- 2p **3** Leg uit dat de wet in dat opzicht voortvloeit uit de veranderde opvatting over het burgerschap.

Na 1806 wordt het Algemeen Beschaafd Nederlands (ABN) in het onderwijs ingevoerd.

- 2p **4** Noem twee doelen die de overheid daarmee wilde bereiken.

Gebruik bron 2 en 3.

Stel: je doet onderzoek naar de rol van de overheid in het onderwijs in de negentiende eeuw. Bij je onderzoek vind je deze bronnen uit de periode 1840-1851. In deze bronnen komen Thorbecke en de orthodox-protestant Groen van Prinsterer aan het woord.

- 2p **5** Welke tekst past bij welke politicus? Licht je keuze telkens toe.

Gebruik bron 2 en 3.

Bij deze bronnen concludeer je dat er in beide visies spanning blijkt te bestaan tussen het ideaal van vrijheid van onderwijs en het streven naar nationale eenheid.

- 4p **6** Toon dit voor beide visies aan.

Gebruik bron 2 en 3.

In 1917 komt er met de Pacificatie een einde aan de Schoolstrijd.

- 2p **7** Leg uit welke politicus uit deze bronnen zijn zin gekregen heeft.

Rond 1870 werd van verschillende kanten vergeefs aangedrongen op een verbod op kinderarbeid tot twaalf jaar. Een regeringscommissie onderzocht het probleem.

- 2p **8** Leg uit waarom deze regeringscommissie alleen tot een verbod op kinderarbeid wilde overgaan als dit gekoppeld werd aan leerplicht.

Gebruik bron 4.

Met deze bron kun je vaststellen dat Samuel van Houten op grond van zijn opvattingen over volksonderwijs tot de conservatief- liberalen behoort.

3p **9** Licht dit toe door:

- zijn opvatting over staatssteun voor het volksonderwijs weer te geven en
- de motivering voor zijn standpunt weer te geven en
- daarmee uit te leggen dat Van Houten in dit opzicht een conservatief-liberaal standpunt inneemt.

Gebruik bron 5.

In zijn verzoekschrift richt Van Eeghen zich tegen de Leerplichtwet.

6p **10** Leg uit dat het verzet van Van Eeghen tegen de invoering van de leerplicht

- gebaseerd is op het uitgangspunt van 'soevereiniteit in eigen kring' en
- voortkomt uit zijn opvatting over de rol van het gezin en
- illustratief is voor de Schoolstrijd.

Stelling:

De rooms-katholieken hebben met hun streven naar bijzondere scholen hun integratie als staatsburger vertraagd.

2p **11** Geef een argument vóór en een argument tegen deze stelling.

Een interpretatie:

Uit de bepaling in de Grondwet van 1887 over het kiesrecht blijkt een opvatting over burgerschap die overeenkomt met de opvatting van veel achttiende-eeuwse patriotten over het belang van goed onderwijs.

3p **12** Licht dit toe. Verwerk in je toelichting:

- de inhoud van de bepaling over kiesrecht in de Grondwet van 1887 en
- de opvatting over burgerschap van de patriotten en
- de opvatting over burgerschap die uit deze grondwetsbepaling blijkt.

In 1901 werd de Leerplichtwet aangenomen.

4p **13** Leg uit dat het aannemen van deze wet uitgelegd kan worden als:

- een teken dat de opvattingen binnen het liberalisme tussen 1848 en 1901 ingrijpend veranderden en
- een bevestiging van de nieuwe opvattingen over de positie van kinderen.

Gebruik bron 6.

In deze prent geeft de tekenaar een visie op de tegenstelling tussen liberalen en confessionelen.

3p **14** Welke visie beeldt de tekenaar uit? Licht je antwoord toe met twee elementen uit de prent.

Gebruik bron 6.

De rol van de vrouw in deze prent kan slechts symbolisch bedoeld zijn.

1p **15** Noem hiervoor de reden.

De koloniale relatie tussen Nederland(ers) en Nederlands-Indië

Een bewering:

Na 1780 discussieerden de patriotten ook over de VOC.

- 2p **16** Leg uit dat hun kritiek op de VOC aansloot bij hun politieke programma.

Stelling:

De verhouding tussen de Republiek en de Indonesische archipel in de periode 1602-1799 was koloniaal.

- 4p **17** Nuanceer deze stelling door:
- het noemen van twee kenmerken van een koloniale verhouding en
 - bij elk kenmerk aan te geven in welk opzicht dit wel of niet past bij de verhouding tussen de Republiek en de Indonesische archipel tussen 1602 en 1799.

Multatuli heeft het Cultuurstelsel gekarakteriseerd als ‘Javaanse zeden overgezet in Staatsblad-termen’. In het Staatsblad worden alle wetten gepubliceerd.

- 2p **18** Leg uit dat het Cultuurstelsel aan de karakterisering van Multatuli voldeed.

Gebruik bron 7.

In de bron komt het dualistische bestuursstelsel van Nederlands-Indië naar voren.

- 2p **19** Leg dit uit door:
- eerst aan te geven wat het dualistisch bestuursstelsel inhoudt en
 - daarna aan te geven hoe dit dualistisch bestuursstelsel in de bron naar voren komt.

Gebruik bron 7.

De kritiek op het Cultuurstelsel zoals in de bron leidt na 1845 tot aanpassingen.

- 2p **20** Leg dit uit door:
- met een gegeven uit de bron aan te geven dat Steyn Parvé de situatie rond 1845 op Java weergeeft en
 - zonder de bron een oorzaak voor deze situatie rond 1845 te noemen.

Gebruik bron 8.

Een bewering:

De tabel ondersteunt de stelling dat het concubinaat (ongehuwd samenleven) in Nederlands-Indië tussen 1880 en 1925 minder geaccepteerd werd.

- 2p **21** Beredeneer of deze bewering juist is.

Stelling:

Nederlands-Indië was rond 1910 wel een staatkundige maar geen bestuurlijke eenheid.

- 2p **22** Toon de juistheid van deze stelling aan.

Gebruik bron 9.

Professor Stibbe legt in deze tekst een verband tussen de politieke en de economische ontwikkeling van Nederlands-Indië.

- 4p **23** Noem het verband dat professor Stibbe legt en leg uit of deze tekst past bij de Ethische Politiek.

Een bewering:

De mogelijkheden die de Ethische Politiek de Indonesische bevolking bood, vonden hun begrenzing in het superioriteitsgevoel van veel Nederlanders.

- 4p **24** Geef hiervan twee passende voorbeelden en leg daarmee deze bewering uit.

De volgende gebeurtenissen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Soekarno en Hatta worden gearresteerd en verbannen door gouverneur-generaal De Jonge.
- 2 De Ethische Politiek doet zijn intrede.
- 3 De Max Havelaar wordt gepubliceerd.
- 4 De Decentralisatiewet wordt ingevoerd.
- 5 De mouterij op de Zeven Provinciën breekt uit.
- 6 De Partai Nasional Indonesia (PNI) wordt opgericht.
- 7 In Wallstreet vindt de grote Beurskrach plaats die het begin vormt van de Crisisjaren.

- 2p **25** Zet deze gebeurtenissen in de juiste tijdvolgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 10.

Een onderzoeker trekt op grond van deze bron een aantal conclusies:

- Deze bron is geschikt om te onderzoeken wat het koloniale beleid in Nederlands-Indië rond 1932 is.
- De opvatting van De Jonge sluit aan bij de verandering in de opvatting over de uitoefening van gezag in Nederlands-Indië tussen het einde van de negentiende eeuw en 1932.
- De Jonge sluit zich hier aan bij de Ethische Politiek.

- 4p **26** Ondersteun elke conclusie met een aan de bron ontleend argument.

Gebruik bron 11.

- 6p **27** Noem de drie argumenten die Van Roijen in zijn rede opvoert en maak per argument aannemelijk wie hij daarmee, binnen of buiten de Veiligheidsraad, wil overtuigen.

Gebruik bron 12.

Een bewering:

Deze foto is bruikbaar voor de propaganda van zowel de Nederlanders als de Republikeinen.

- 2p **28** Toon de juistheid van deze bewering aan.

De Nederlandse houding tegenover Nederlands-Indië in het begin van de twintigste eeuw vertoonde overeenkomsten met die tegenover Nieuw-Guinea na 1950.

4p **29** Licht dit toe door:

- aan te geven waarin die houding overeenkwam en
- aannemelijk te maken dat de Nederlandse houding tegenover Nieuw-Guinea na 1950 verklaard kan worden uit de Nederlandse houding tegenover Indonesië na 1950.